

Kyvyt käyttöön

VATES

4/2008

s.14
**Vilja Jurvanen
on kääntäjänä
elementissään**

**Bewe Sport on alansa
tienraivaaja s. 4**

**Professori Asko Suikkanen
antaa huutia työhallinnolle s. 8**

Kyvyt käyttöön on vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisen erikoisaikakauslehti.

Päätoimittaja

Marjatta Varanka

Toimitussihteeri

Juha Saarinen
Puh. (09) 7527 5506
juha.saarinen@vates.fi

Toimittaja:
Arto Vilmi

Osoite

PL 40, 00621 Helsinki
(Oltermannintie 8)
Puh. (09) 7527 551
Faksi (09) 7527 5521

Osoitteenmuutokset ja tilaukset:

Marianne Kaunismäki
Puh. (09) 7527 5502
marianne.kaunismaki@vates.fi

Kyvyt käyttöön 1 / 2009 ilmestyy maaliskuussa 2009. Siihen tarkoitettun aineiston tulee olla toimituksessa viimeistään 15.2.2009.

Toimitus toivoo lukijoilta palautetta, juttuideoita, käytännön esimerkkejä ja kokemuksia.

Ulkoasu / piirroksat
Markku Böök

Kannen kuva:
Studio Hannu Lehmusvuori

Painopaikka
Savion Kirjapaino Oy

Painos
7000 kpl

Kyvyt käyttöön on ilmainen. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Mihin vammaisia henkilöitä koulutetaan?

Joulukuu 2008

Vammaisten henkilöiden ammattiopetus on suuri toimiala yhteiskunnassamme. Juuri nyt se on voimakkaiden muutosten kohteena: valtion ammatilliset erityisoppilaitokset siirtyvät vuoden 2009 alusta muiden ammatillisten erityisoppilaitosten osiksi ja opetuksen järjestämisvastuu siirtyy kokonaan yksityisille ja kolmannen sektorin toimijoille.

Muutos on aina mahdollisuus. Uudet rakenteet olisi mahdollisimman pian saatava toimimaan ja samalla koulutuksen sisältöjä ja menetelmiä olisi voitava uudistaa.

Olen kummastellut useaan otteeseen, mikä on ammatillisen erityisopetuksen tulostmittari? Mistä tiedämme, että koulutus on tuloksesta?

Ammatillisen koulutuksen - myös ammatillisen erityisopetuksen - olisi nimensä mukaisesti tähdättävä ammattiin, eli työllistymiseen siinä työssä, johon ammatillisessa koulutuksessa on pätevydytty. Ajattelemme lähes poikkeuksetta palkkatyötä, kun puhumme ammatista. Valmistuminen ammatillisesta oppilaitoksesta ei siis voisi toimia tulostimittarina, vaan oikeampi mittari olisi seurata, mihin opiskelijat valmistuttuaan sijoittuvat.

Toki tärkeää on ylläpitää myös ns. valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta. Se voi toimia ensi portaana varsinaiseen ammattikoulutukseen tai antaa välineitä oman elämän hallintaan ja itsenäisyyteen. Mutta onko kuitenkin aivan oikein puhua valmentavasta opetuksesta ammatillisen erityisopetuksen yhteydessä, jos tarkoitetaan oman elämän hallintaan tähtäävää koulutusta, jossa vaikkapa opetellaan siivoamaan oma koti ja hoitamaan päivittäinen hygienia? Koko alan termistö pitäisi ottaa tarkasteluun.

Esimerkiksi kehitysvammaisten henkilöiden kohtalona on liian useasti, jopa monenkin ammattikoulutuksen jälkeen, palata toimintakeskukseen pussitus- ja muihin alihankintatehtäviin, joista työn hedelmät ja mahdollisen taloudellisen tuloksen korjaa kunta taikka muu toimintakeskuksen ylläpitäjä. Ammattiopintoja vastaavaa työtä on vain harvoin tarjolla. Miksi?

Nuorten vammaisten työllistymisen edistämiseksi olisi kiireellisesti ryhdyttävä seuraaviin toimiin: ammatillisen erityisopetuksen tuloksellisuutta pitää ruveta mittaamaan sillä, kuinka opiskelijat työllistyvät koulutusta vastaaviin ammatteihin. Toimintakeskusten ohjaajien vakanssit on muutettava työhönvalmentajiksi. "Avotyöntekijöille" on ruvettava maksamaan tietyn perehtymisvaiheen jälkeen työsuoritusta vastaavaa, työehtosopimuksen mukaista palkkaa.

Susanna Lobiniemi

VATES-säätiön hallituksen
varapuheenjohtaja
susanna.lohiniemi@kvlt.fi

2 Pääkirjoitus

4 Urheiluseurasta työtä

Bewe Sport, kaukalopallon ykkösseura, on urheilun alalla sosiaalisen yrittämisen tiennäyttävä.

8 Väli työmarkkinoista muutoksen ja mahdollisuuksien markkinat

Professori Asko Suikkanen antaa huutia työhallinnolle väli työmarkkinaselvityksessään Sata-komitealle.

10 Kuntapäättäjät tutustumaan vammaisten arkeen

Kansanedustajat ja kuntapäättäjät Valto Koski ja Arto Satonen pohtivat kuntien mahdollisuuksia vammaisten työllistymisessä.

12 Kunnat suunnannäyttäjiksi muille työnantajille

Halikon kunnanjohtaja Simo Paassillan näkökulma kuntien rooliin ja etuihin vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisessä.

14 Työ puhukoon puolestaan

Työni ja minä -sarjassa Vilja Jurvanen kertoo kielenkääntäjän työstään Teknillisessä korkeakoulussa.

17 Vammaiset ja osatyökykyiset koetaan ennemmin kuntoutus- kuin työmarkkinakysymyksenä

Miksi näin? Pitääkö väite paikkansa? SAK:n apulaisjohtaja Kaija Kallinen vastaa.

18 Oppimisympäristölähtöiselle kehittämiselle on selkeä tarve

Ohjaus on muutospaineissa ja tietotyön ymmärrys auttaa työtoiminnan jäsentämiseen. Näin toteaa artikkelissaan Anne-Mari Ollikainen.

20 Ajassa

Vammaispoliittinen ohjelmatyö käynnistyi.

s.4

s.8

s.14

s.17

Urheiluseurasta

Maan vanhin kaukalopalloseura Bewe Sport on avannut tietä sosiaaliselle yrittämiselle urheilussa. Harmina on, että tuetut työt ovat määräaikaista ja se, että palkkatuki saadaan jälkikäteen. Järjestelmään kätkeytyy myös tuloloukkuansa.

Kim Jylhä on työskennellyt Bewen leivissä jo vuodesta 2002 ja viihtyy hyvin nuorten parissa.

työtä

Ulko-ovi käy tiuhaan Myllypuron jäähallissa Helsingissä. Pääkaupunkiseudun lukiolaisia tulee ja menee, pelataan jokasyksyistä koulujen kaukalopallotarjontaa.

Suosittujen turnausten takana on maan vanhin kaukalopalloseura Bewe Sport. Sen nimi on jääpelin harrastajille tuttu, pelaajat tietävät, että järjestelyt sujuvat.

Enver Nagon vamma

Jäähallin aulassa pelipaidat jakaa joukkueille *Enver Nogo*, 47, maahanmuuttaja Bosniasta. Pelaajat tuskin vierasmaalaisuutta tunnistavat, suomenkieli taipuu mieheltä sutjakkaasti. Tuskin he tietävät sitäkään, että herran Nogo saa tehtävistään palkkaa, ei paljon, mutta sen mikä tukityöllistetyille maksetaan.

Enver Nagon työnantaja on RC Bewe Sport Oy, joka rekisteröityi sosiaalisesti yritykseksi vuonna 2007, harjoitettuaan sosiaalisen yrityksen kaltaista työntekijöiden palkkaamista sitä ennen useita vuosia.

Enverin "vamma" on 47 vuoden huima ikä, ja vierasmaalaisuus.

Muuta selitystä on vaikea löytää sille, että kotimaassaan valtion rautatiellä tavarajunantarkastajan virassa ollut mies ei ole saanut vakituista työtä Suomessa, ei Valtion Rautateiltäkään.

Nagon perheen kaksi vanhinta lasta syntyivät Sarajevossa, kaksi nuorinta Helsingissä. Kieli- ja muut kurssit on käyty, ja eripituisissa tilapäistöissä on oltu. Vakituisen työn puute on ongelma, mutta elämä on joka tapauksessa nyt täällä.

- Suomelta toivon vain, että saisin tehdä täällä jatkuvasti työtä, Nogo sanoo.

Bewe Sportin toimitsija-yleismiehen määräaikaiseen työsuhteeseen hän löysi työvoimatoimiston kautta.

Kuulolla vakituinen

Kim Jylhä, 36, löytyy turnauksen toimitsija-aitiosta. Hän pitää muun muassa pelikelloa ja opastaa samalla venäläistä *Vladimir Kotyasreviä*.

Opetus käy mukavassa hengessä, vaikka Venäjältä muuttanut Kotyasrev ei puhu suomea, yhteisenä kielellä on toistaiseksi urheilun kieli.

Jylhä pääsi työvoimatoimiston kautta Bewe Sportin leipiin vuonna 2002. Pestiä on tiedossa tällä erää vuoteen 2010. Tätä vaihetta edelsi usean vuoden työtömyys. Sitä ennen oli ollut satunnaisia pätkätöitä puisto- ja lähettinä ja siivousalalla eripituisin jaksoin.

Työllistymisen vapaille markkinoille on tehnyt vaikeaksi toisen korvan kuurous.

Bewe Sportissa Jylhä on yleismies, joka hoitaa muun muassa toimitsijatehtäviä lukiolaisten kaukalopallotur-

Urheiluseurasta työtä...

Bosniasta Suomeen muuttanut Enver Nogon tehtäviin kuuluu mm. pelivarusteiden jakaminen ja niistä huolehtiminen.

nauksissa ja seuran omissa peleissä.

Nyt asiat ovat suhteellisen hyvin, vaikka epävarmuus työn jatkumisesta odottaa taas tuonnempana.

- Nuorten parissa on mukava työskennellä. Eihän näillä tuloilla ihmeitä tehdä, mutta tulen toimeen.

Vuokran jälkeen elämiseen jää 300 euroa kuukaudessa.

Sosiaalista peliä

Kaukalopallo on jotain jääpallon ja jääkiekon välimailta. Se on sosiaalinen peli; kovaa mennään, mutta väkivalta ei kuulu lajin henkeen. Viehätys perustuu taitoon, nopeuteen, oivalluksiin ja yhteispeliin.

Seura on palkittu sekä urheiluansioistaan että sosiaalisesta työllistämistään. Enimmillään työllistettyjä on ollut yhtä aikaa 50, tällä hetkellä 20. Lisäksi tulevat liikunnanohjaajiksi opiskelevat, jotka ovat seuran leivissä oppisopimuksella. Työllistetyissä on ollut pitkäaikaisyöttömiä, vammaisia ja osatyökykyisiä tai muutoin vaikeasti työllistyviä kuten maahanmuuttajia, joiden osuus on iso.

- Työllistetyissä on vuosien mittaan ollut kahdeksaa kansallisuutta, kertoo seuran toiminnanjohtaja *Teukka Ulander*.

Että juuri Ulander on kaiken takana, käy järkeen: sosiaalinen ja aina yrittävä mies tunnetaan jääurheilupiireissä.

Kuvaaja valittaa jälkepäin, että miestä oli vaikea saada sen vertaa pysähtymään, että kuva saataisiin.

RC Bewe Sport Oy:n liikeidea ja tarkoitus ei ole tuottaa omistajille voittoa, vaan järjestää yhteiskunnallisesti mielekästä toimintaa, josta sekä työllistetyt että seudun jääurheiluyhdytävät.

Sosiaalinen mielenlaatu

Sosiaalisuudessa seuralla on pitkä perinne jo ennen sosiaalisesti yritykseksi rekisteröitymistä. Sosiaalisella työllistämällä, yhdistelmätuen turvin, se on helppottanut ikääntyvien, pitkäaikaistyöttömien, vähän koulutettujen, maahan-

muuttajien, vammaisten ja osatyökykyisten työn saantia jo kymmenen vuoden ajan.

Vuodesta 1993 seura on tukenut Käpylän Kuntoutuskeskuksen selkävammaisia tuloilla, joita se on saanut "myymällä" jokaisen kotiottelussa tehdyn maalin.

Bewe Sportissa työntekijöiden tehtävät ovat kaikkea mitä seuran toiminta sisältää: toimitsijatehtäviä turnauksissa ja peleissä, varustehuoltoa, kunnossapitoa, tulospalvelua, toimistotehtäviä.

Teksti: Alpo Väänen
Kuvat: Studio Hannu Lehmusvuori

Kolmasosa rahoituksestamme saadaan seuran omasta toiminnasta, loppu työllistettyjen palkasta tulee yhdistelmätukena julkisen talouden puolelta, toiminnanjohtaja Teukka Ulander kertoo.

Kädestä suuhun

■ Rimaa hipoen, juuri ja juuri on saatu aina palkat maksettua ajallaan. Hankalaa on se, että tukirahat saadaan aina jälkikäteen, siihen asti palkat on aina jostain revittävä, Bewe Sportin toiminnanjohtaja Teukka Ulander kertoo sosiaalisen yrityksen arki-ongelmista.

Toinen harmin aihe on, että vakinaisia töitä ei voida tarjota, työllistäminen on määräaikaista ja kerta-luonteista.

- Runsaasti vakituisia mielekkäitä tehtäviä luulisi löytyvän esimerkiksi kiinteistöhuollosta, siivouksesta ja vaikkapa kunnallisesta vanhusten ruokahuollosta.

Myös tuloloukkujen ongelma pitäisi kyetä jotenkin purkamaan. Jos työhaluinen menettää tuet sen vuoksi, että saa määräaikaisen pestin, voi toimeentulo huonontua entisestään. Eihän siinä ole mieltä.

Useita henkilöitä on työllistynyt vapaille markkinoille otettuaan ensin yhdistelmätuella vauhtia RC Bewe Sport Oy:n tehtävissä.

- Tällainen on esimerkiksi tapaus, jossa henkilö selätti paniikkihäiriön päästyään työn syrjään meillä ja ryhtyi sen jälkeen yrittäjäksi. Toinen perusti muuttofirman, Teukka Ulander kertoo.

Välityömarkkinoista muutoksen ja mahdollisuuksien markkinat

Lapin yliopiston professori Asko Suikkanen ehdottaa välityömarkkinat-käsitteen heittämistä romukoppaan ja antaa huutia työvoimahallinnolle vanhakantaisesta ajattelusta välityömarkkinaselvityksessään. Selvitys on tehty sosiaaliturvauudistusta valmistelevalle Sata-komitealle.

Asko Suikkanen tuo välityömarkkinaselvityksessään selkeästi esille, että suomalainen välityömarkkina-ajattelu poikkeaa EU:ssa vallitsevasta näkemyksestä. Se on eurooppalaista suppeampi.

Eurooppalaisen näkemyksen mukaan välityömarkkinoiden tavoitteena on työmarkkinoiden joustavuuden, sosiaalisen turvallisuuden ja yksilöiden työllisyysvalmiuksien lisääminen työmarkkinoilla tapahtuvissa siirtymissä.

Suomalainen välityömarkkina-ajattelu on lähtökohdiltaan ongelmakeskeistä ja ulottuu jopa yksilötasolle. Osalle

Työelämän ulkopuolelle jäämisen syitä pitäisi ryhtyä selvittämään nykyistä varhaisemmin. Kunnan tehtävänä on tarjota nopeammin aktiivisia vaihtoehtoja, korostaa Suikkanen selvityksessään.

Projektipäällikkö Milja Louhela
mielestä sosiaaliturvan uudistami-
sessa tulisi kaiken kaikkiaan koros-
taa aktiivivaihtoehtoja, työkyvyn
ylläpitoa ja palauttamista.

työnhakijoista välityömarkkinat voivat jäädä pysyväksi työmahdollisuuksien tarjoajaksi, kun taas osa ponnahtaa niiden kautta avoimille markkinoille. Kohderyhmänä ovat yksilöt, joiden työ- tai toimintakyky on olennaisesti heikentynyt työmarkkinoiden muutoksessa.

Laajemmin, eurooppalaisen määrättyyn mukaan kyse on koko työmarkkinoiden kehittämisestä ja turvallisten siirtymien varmistamisesta. Tällöin toiminta on luonteeltaan yhteiskuntapoliittista ja proaktiivista, ennakkoavaa, kun taas suomalaisen tulkinnan mukaan, kyse on pitkälti työvoimapolitiittisesta ja reaktiivisesta lähestymistavasta.

Siirtymät kannustaviksi ja kannattaviksi

Suikkasen suosittelee esityksissään koko välityömarkkinat-käsitteestä luopumista riittämättömänä kuvaamaan työmarkkinoiden muutosdynamiikkaa. Sen sijaan tulisi hänen mukaansa ryhtyä problematisoimaan kehitettävää toimintapolitiikkaa ottamalla käyttöön 'muutoksen ja mahdollisuuksien työmarkkinat' -käsite. Erilaisia siirtymiä voitaisiin tukea koulutuspolitiikan, sosiaaliturvan, työvoima-, vero- sekä yritysten tukipolitiikan keinoin.

Suikkasen pureutuu erityisesti vaikeasti työllistyvien työllisyyspolitiikkaan. Siinä huomio tulee kiinnittää asiakkaiden työmarkkinoilla tapahtuvien siirtymien selkiyttämiseen ja vauhdittamiseen. Siirtymät on tehtävä kannustaviksi ja kannattaviksi niin yksilölle, yhteisölle kuin yrityksellekin. Asiakkaan kuului edetä askel askelelta osatavoitteiden kautta määrittyvään kokonaisasiakkuuteen.

Myös palveluiden ja toimintatapojen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden mittaaminen kaipaa Suikkasen mukaan kohennusta. Kumppanuus- ja kunta-valtio -yhteistyötä tarvitaan lisää sekä tuettua työllistämisen mallia on paikallaan monialaista ja kehittää.

Rakennetyöttömyyden hoidosta yhteiskuntapoliittiseen kokonaisajatteluun

Professori Suikkasen on selvityksessään käyttänyt mm. VATES-säätiön asiantuntija-apua. Säätiökään ei ole pitänyt välityömarkkinat-käsitteestä, vaan on nähnyt ne erilliseksi, suljetuksi järjestelmäksi, jonka houkuttelevuus avoimille markkinoille tuntuu kyseenalaiselta.

Säätiön hallinnoiman MOVE - monipalvelukeskukset välityömarkkinoiden läpivirtavuuden tueksi -kehittämishankkeen projektipäällikkö *Milja Louhela* on tyytyväinen Suikkasen muutoksi ja mahdollisuuksia painottavaan työmarkkinoiden kehittämissuuntaan:

- Voimavarakeskeinen ajattelutapa on kannatettava. Vaikeimminkin työllistyvien jäljellä oleva työkyky, pienikin, tulisi saada käyttöön. Ansiokasta on myös, että Suikkasen korostaa motivaatiota.

Suikkasen mielestä työvoimahallinnon koko työllisyyspoliittinen ajattelumalli on vanhakantainen ja kapea-alainen. Se pohjautuu rakennetyöttömyyden ongelmiin. Tilalle hän suosittelee monialaista, yhteiskunnalliseen sopimuksellisuuteen pohjaavaa mallia. Milja Louhelasta malli kuulostaa hyvältä.

- Uskon, että uudenlainen ajattelutapa puree helpoiten sosiaali- ja koulutuspolitiikkaan, mutta muilla lohkoilla muutos kohtaa varmasti asennevastarintaa, ja sitä on työlästä murtaa, ennakoil Louhela ja kysyy, kuka koko lystin maksaa.

- Henkilötasolla tarvitaan taloudel-

lisiä kannusteita, jotta työllistymisprosessin aikana säilyy motivaatio. Kunnan taloudellista taakkaa keventää se, jos valtio vastaisi aktiivitoimien ylimääräisistä korvauksista.

Koulutusta ja asenteiden tarkistusta

Aktiivitoimien edistämiseksi esimerkiksi palveluntuottajat tarvitsevat koulutusta. Heidän tietonsa palvelujen vaikuttavuudesta ovat Louhelan kenttäkokeuksen mukaan puutteellisia. Valikoidaan on kyllä riittävästi, mutta pulaa on itse työpaikoista. Silloin "välittävänkin", sopivan työpaikan löytäminen on tyhjää parempi; joillekin se on jopa pysyvä ratkaisu.

Louhela yhtyy Suikkasen käsitykseen siitä, että kuntouttavaa työtoimintaa kannattaa kehittää niin, että se mahdollistaisi entistä paremmin siirtymisen avoimille työmarkkinoille. Aktiivisesti avoimille työmarkkinoille ohjaaminen edellyttää sekä kunta- ja työvoimahallinnon että palveluntuottajien henkilöstön koulutusta, uudenlaista ajattelua ja asenteiden tarkistamista. Henkilöstöresursseja on tarvittaessa suunnattava niin, että tavoitteen saavuttaminen mahdollistuu.

Asko Suikkasen: Selvitystyö välityömarkkinoista. 13.10.2008. www.stm.fi

Teksti: Arto Vilmi
Kuvat: Lapin yliopisto ja
Studio Hannu Lehmusvuori

Kuntapäättäjät mukaan

Vahvat kuntavaikuttajat, kansanedustajat Valto Koski SDP:stä ja Arto Satonen Kokoomuksesta katsovat, että kuntapäättäjien pitäisi tutustua vammaisten arkeen pystyäkseen paremmin ymmärtämään heidän kykyjään ja edistämään heidän työllistymistään.

Vuodesta 1995 eduskunnassa istuneella Valto Koskella, 69, on vankka kunnallispoliittinen kokemus. Kunnallisneuvoksen arvonimen vuosituhaten alussa saanut Koski on vaikuttanut Kuusankosken valtuustossa yli kaksikymmentä vuotta.

Koski vakuuttaa, että Kuusankoskella on jo pitkään pyritty aktiivisesti edistämään vammaisten ja osatyökykyisten työhön sijoittumista. Konkreettiseksi näytöksi hän tarjoaa esimerkiksi työllistymisen monipalvelukeskus Parik-säätiötä, jonka Kuusankoski perusti yhdessä Kouvolan kanssa jo 1990-luvun lopulla tuottamaan Kouvolan seudulle sosiaalisen työllistämisen palveluita. Parik-säätiössä on mahdollisuus valmentautua ja kuntoutua monipuolisesti kohti työmarkkinoita. Säätiö tarjoaa myös työhönvalmentajien palvelua avoimille työmarkkinoille työllistymiseksi.

- Parannettavaa Kuusankoskella vammaisten työllistymisen edistämiseksi toki edelleen on. Luulen, että meillä ei ole ollut erillistä ohjelmaa esimerkiksi vammaisten opiskelijoiden työllistymiseksi, Koski sanoo.

Kunnat vammaisten opiskelijoiden kesätyön takaajaksi

Erityisammattiopistoissa opiskeleville syntyy muihin ammattiin opiskeleviin nähden melkoista takamatkaa työmarkkinoille pääsemiseksi, kun vammaisilta

Eduskunnan valtionvarainvaliokunnan jäsen Valto Koski alkaa heiluttaa puheenjohtajan nuijaa Kouvolan kaupunginvaltuustossa vuoden 2009 alusta.

opiskelijoilta useimmiten jää kesätyökokemus saamatta. VATES-säätiö on esittänyt, että kunnat voisivat tuoda tähän ongelmaan ratkaisun tarjoamalla vammaisille opiskelijoille kesätyöpaikan ja rekrytoimalla tai kouluttamalla heitä valmistumisen jälkeen työhön. Arto Satosen, 42, mielestä idea on kannattamisen arvoinen.

- Tämä olisi kehittämisalue kunnille. Ei Vammalallakaan tällaista erityiskohtelua ole vammaisille opiskelijoille ollut, toteaa valtuustossa yli kymmenen vuotta vaikuttanut Satonen. Kansanedustajana hän on toiminut vuodesta 2003 lähtien.

Satonen huomauttaa, että Vammalan työvoimatoimistossa ja työvoiman palvelukeskuksessa jokaisella työnhakijalla on oma nimikkovirkailija, joka laatii työnhakijalle henkilökohtaisen työllistymissuunnitelman tavoitteena työllis-

tyminen avoimille työmarkkinoille. Työvoiman palvelukeskus tarjoaa työllistettäville myös työhönvalmentajapalveluja.

Avotyötoiminnan hyväksikäyttöön tulisi puuttua

Koski ja Satonen korostavat, että kuntien etu olisi ilman muuta se, että kaikki ne vammaiset ja osatyökykyiset, joilla on työhaluja ja kykyjä, työllistyisivät avoimille työmarkkinoille palkkatyösuhteeseen.

Suomessa useat tuhannet vammaiset ja osatyökykyiset tekevät kuitenkin töitä - erilaisiin työtoiminta- tai valmennuspalveluihin sijoitettuna - työkeskuksissa, kunnissa tai yrityksissä ilman palkkaa, useita vuosiakin. Esimerkiksi noin 2 300 kehitysvammaista, jotka ovat Kelan työkyvyttömyyseläkkeellä, työskentelee avotyötoiminnassa yrityksen tai

vammaisten arkeen!

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan puheenjohtaja Arto Satonen oli Sastamalan kaupungin ääniharava syksyn kunnallisvaaleissa.

kunnan palveluksessa saaden korvaukseksi vain muutaman euron päiväkorvauksen, joka ei kasvata heidän sosiaaliturvaa eikä eläkettä.

Tuottavan työn teettäminen erilaisissa työtoiminta- ja valmennuspalveluissa tai kunnan avotyössä ilman palkkaa on Kosken ja Satosen mielestä ehdottoman väärin. Edellä mainittujen toimien tarkoitus ei ole tukea työntekijien yksipuolisia tarpeita, työpajojen ja työkeskusten tulonmuodosta tai hoitaa kunnan perustehtäviä.

- Kun suuri eläkeuudistus oli eduskunnan käsittelyssä vuonna 2005, keskustelimme sosiaali- ja terveysvaliokunnassa siitä, miten vammaisten eläkeasiat saataisiin kuntoon. Eihän vammaisille myönnetty työkyvyttömyyseläke saa merkitä sitä, että palkkatyötä ei voi eikä kannata tehdä, pohtii ongelmaa myös toisesta näkökulmasta Valto Koski.

Sosiaaliturvaa uudistavalta Sata-komitealta Koski odottaa esitystä, jolla moniksi vuosiksi kiinnihirtetty 588 euron kuukauden ansaintaraja eläkkeen lepäämäänjättämisille nousisi: näin se ei olisi enää esteenä kehitysvammaisten työkyvyn laajempaan käyttöönottoon ja oman toimeentulon parantamiseen.

Vammaispalvelujen määrärahat korvamerkityiksi?

Ensi vuoden alusta moni suomalainen kunta pistää hynttyynsä yhteen, pystyäkseen selviytymään kunnalle asetetuista velvoitteista ja parantamaan palvelujaan asukkailleen. Niin tekevät Valto Kosken Kuusankoski ja Arto Satosen Vammalakin. Kuusankoski yhtyy viiden lähikunnan kanssa Kouvolaksi ja Vammala kolmen muun kunnan kanssa Sastamalaksi.

Kuntien yhdistyminen asettaa haasteita vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisen edistämiseksi, kun erilaisia toimintatapoja joudutaan sovittamaan yhteen. Esimerkiksi vammaisten kuljetuspalvelut ovat monessa kunnassa viime aikoina kilpailuttamisen takia tökineet, vaikka vammaispalvelulain mukaan kyseessä on subjektiivinen oikeus.

- Kuljetuspalveluissa on hyvin erilaisia käytäntöjä. Pohtimisen arvoinen asia olisi, kannattaisiko palata takaisin valtion kunnille antamien rahojen käytön korvamerkintään. Erityisesti tämä koskee vammaispalveluihin tarkoitettuja määrärahoja, jotta ne varmasti kohdentuisivat oikein, miettii Koski.

Kosken mielestä aikana, jolloin raha ja oman edun tavoittelu ovat ajan henki, pitäisi päättäjien niin Arkadianmäellä kuin kunnissakin muistaa pitää huolta heikommistaan.

Vammaisten arki ja tarpeet näkyviksi

Koski ja Satonen toivovat, että vammaisjärjestöt ja vammaisaktivistit toisivat vammaisten kannalta tärkeät asiat näkyviksi kunnissa tulemalla mukaan päätöksentekoon ja vaikuttamalla aktiivisesti.

- On oikein, että vammaisjärjestöjen edustajia on mukana kaupungin luottamustoimissa, koska he ovat vammaisten elinolojen, tarpeiden ja työllistymisen asiantuntijoita, korostaa Koski. Hän toivoisi, että vammaisia ja järjestöjen edustajia olisi myös valtuustossa kuuntelemassa, kun heidän asioista puhutaan ja päätetään.

- Vammalassa esimerkiksi kuljetuspalvelujen järjestämisessä ja esteettömyysasioissa vammaisten oma aktiivisuus on ollut todella tärkeää, huomauttaa Satonen.

Molemmat kuntavaikuttajat halusivat myös, että kuntapäättäjät eivät odottaisi vain vammaisten ja heidän järjestöjensä aktiivisuutta, vaan menisivät itse tutustumaan vammaisten elämään ja työllistymisen arkipäivään. Arjen asiantuntemus on päättäjän parasta pääomaa päätöksen tekemiseen.

Teksti: Juha Saarinen

Kuvat: Studio Hannu Lehmusvuori

Kunnat suunnannäyttäjiksi muille työnantajille

Viimeaikaiset tutkimukset ja selvitykset osoittavat, että Suomen kunnissa asuu kymmeniätuhansia työhön kykeneviä vammaisia tai osatyökykyisiä henkilöitä, jotka haluavat päästä tai palata työelämään. Työhön haluavien vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden oikeus palkkatyöhön ja yhdenvertaiseen kuntalaisuuteen ei ole kuitenkaan toteutunut kovin hyvin, vaikka tuloksellisen työllistymisen tukimuodot ovat jo olemassa.

Viime vuosien työllisyyspolitiikka on keskittynyt pitkälti työttömyyden katkaisemiseen työllisyyden hoidon sijasta. Erilaisiin pitkäkestoisiin valmennus-, työllistymis- ja kuntoutumispalveluihin kuluukin jokaisessa kunnassa mittava summa rahaa ja asukkaiden verotuloja.

Vaikka tutkimukset osoittavat, ettei työllistymispalveluiden ja palkkatukityöllistämistapojen toistuva kierre johda kestäväan työllistymiseen, ei kunnissa ole tapahtunut suurta muutosta. Vain harvassa kunnassa vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä tuetaan esimerkiksi yksilöllisen työhönvalmentajapalvelun avulla.

Yksilöllisellä työhönvalmentajapalvelulla on moninkertaisesti tuloksellisemmat ja kustannustehokkaammat vaikutukset kuin perinteisillä valmennus- ja kuntoutuspalveluilla. Aidosssa työympäristössä, avoimilla työmarkkinoilla - ei niiden ulkopuolella - kuntoutuminen ja valmentautuminen ovat tuloksekkainta, ja pysyvintä.

Kunnat itse työnantajina voisivat olla suunnannäyttäjiä omalla alueellaan myös muille työnantajille. Kunta voi antaa virikkeen paikalliseen elinkeinoelämään ja työnantajille ja siten edistää työvoiman moninais-

suutta ja vammaisten työllistymistä. Kuntien tulisi ottaa elinkeino-ohjelmiinsa tavoitteet vammaisten ja osatyökykyisten työllistämiseksi.

Vammaisten ja osatyökykyisten työllistäminen on ajankohtainen asia esimerkiksi Salonseudulla, jossa vuodenvaihteessa toteutetaan, kuntien lukumäärällä mitattuna, Suomen suurin kuntauudistus. Kymmenen kuntaa, joista yksi on omani Halikko, lakkautetaan ja perustetaan uusi 55.000 asukkaan Salon kaupunki - taloudellisesti vahva kasvualue, jossa on työvoimapulaa.

Salossa, jos missä onkin perusteltua ottaa käyttöön myös vammaisten ja osatyökykyisten työpanokset. Kyse on valinnoista ja asenteista, ja siitä miten hyvin ymmärrämme ja haluamme huomioida erilaisuutta. Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kaikille annetaan mahdollisuus erilaisista lähtökohdista käsin osallistua työhön ja muuhun yhteiskunnan toimintaan.

Simo Paassilta
Halikon kunnanjohtaja
kunnallisneuvos
simo.paassilta@halikko.salonseutu.fi

Keinoja vammaisten ja osatyökykyisten kestävään työllistymiseen

VATES-päivät 11.-12.2.2009

Luennoitsijoina mm.

työministeri Tarja Cronberg, senior specialist Barbara Murray, ILO,
valtiotieteen lisensiaatti Osmo Soininvaara,
ja historioitsija Jukka Relander.

Lisätietoja VATESin koulutuskalenterista keskiaukeamalta tai www.vates.fi

Helsinki Congress Paasitorni

Työ puhukoon puolestaan

Työni ja minä -sarjassa Vilja Jurvanen kertoo kääntäjän polustaan, joka on ollut vaateliaan työteliäs. Opiskelijana hänellä oli mahdollisuus lisäansioihin vaikka puhelinvaihteessa. Ammattikääntäjänäkin töitä on riittänyt.

Minulla on synnynnäinen, aivo-
vauriosta johtuva cp-vamma.
Olennaista toimintakyvyn säilymi-
sessä on kuntoutus. Käyn kaksi
kertaa viikossa fysioterapiassa
työajan ulkopuolella

“Vammaisen kannattaa kouluttaa itseään pitkälle. Se ei takaa työllisyyttä, mutta sen merkitys korostuu, kun palkkaamiskynnys on vamman takia keskimääräistä korkeammalla.”

Olen töissä kääntäjänä Teknillisessä korkeakoulussa, Espoon Otaniemessä. Käännän pääosin suomesta englantiin. Suurin osa työstäni on hallinnollisen tai melko yleiskielisen tekstin kääntämistä, kuten tiedotteita, esitteitä ja ohjeistuksia.

Olen 28-vuotias ja valmistunut Helsingin yliopistosta maisteriksi vuonna 2004, englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus pääaineenani. Asun avoliitossa ja selviän arjessa aika vähällä ulkopuolisella avulla. Kääntäminen ei vaadi liikkumista ja oletan, ettei vammaani ole vaikuttanut työnsaantiin.

Käännösalalla aika yleinen tapa on, että teetetään koekäännös työnhaikijalla näkemättä henkilöä. Jos siinä vaiheessa pärjää hyvin, pääsee työhaastatteluun. Nykyisen määräaikaisen työni sain työhaastattelun perusteella. Olen siinä mielessä harvinaisessa asemassa, etten ole ollut koskaan työtön.

Työssäni kuuluu Teknillisen korkeakoulun kielikeskuksen henkilökuntaan ja olen toistaiseksi sen ensimmäinen ja ainoa kääntäjä. Se heijastuu jonkin verran työmäärään. Miltei joka päivä saan sähköpostilla jonkinlaisen käännöstyön, joka on organisoitava, aikataulutettava ja tehtävä. Olen itse sekä töiden koordinaattori että kääntäjä. Koska en tiedä, miten paljon minäkin päivänä töitä tulee.

Tärkeintä on, että viestintä toimii toimeksiantajan ja kääntäjän välillä. Jos yhteistyö päivän mittaan sujuu hyvin, iloitsen siitä. Työn valmistuttua toimeksiantaja tarkastaa lopullisen tekstin, johon teen muutoksia pyydettyäessä. Lä-

himmistä työtovereista on usein apua, ja netti on pelastus tiedonhaussa.

Tukipilareitani ovat työyhteisö ja esimerkiksi postituslistojen tai muiden viestimien kautta saatu kollegoiden tuki. Jo se auttaa, että huomaa muiden painivan samojen pulmien kanssa. Vamman kannalta korostuu fyysisen kunnon merkitys. Säännöllinen fysioterapia mahdollistaa työnteon.

Perhe ja ystävät ovat myös tärkeitä. Lähes kaikki lähimmät asuvat pää-

kaupunkiseudulla, kun taas vanhemmat ja isovelji pohjoisessa. Olen syntynyt Oulusta. Sieltä olen muuttanut opiskelujen perässä Kouvolan kautta Helsinkiin.

Tykkään olla ihmisten kanssa. Töissä iloitsen siitä, että vuoropuhelu esimiehen ja työtovereiden kanssa sujuu hyvin. Ihminen viettää töissä suuren osan ajastaan, ja jos siellä tulisi vakavia ongelmia, se heijastuisi pian muuhunkin elämään.

Töitä voidaan tehdä monella tavalla: kotoa, muutaman tunnin kerrallaan tai muutamana päivänä viikossa, miten vain. Työvoimaa jää paljon käyttämättä, kun ei kehitetä työn tekemisen mahdollisuuksia.

ja minä

Minun on työskenneltävä istuen. Ergonomiatekijät ovat tärkeitä. Erikoisapuvälineitä on saatavilla, kunhan jaksaa selvittää, mistä ja miten.

■ ■ ■ ■ ■
Työssä on mukavaa, jos tekstistä saa hyvää palautetta. Kun voi päivän päätteeksi ajatella saaneensa valmiiksi edes suurin piirtein kaiken, mitä pitikin, olen tyytyväinen.

Murheita minulla ei varsinaisesti ole, jos kiirettä ja välillä puutteellista viestintää ei lasketa mukaan. Olen ollut vasta muutamia vuosia työelämässä, en ole ehtinyt paatumaan mihinkään. Temperamenttisen luonteen etuna on, että vaikka hermostuisinkin jostain, se menee nopeasti ohi.

Kehittämishaaste työelämässä yleensä on, että pitäisi osata ottaa erilailla työkykyiset ihmiset nykyistä paremmin huomioon. Kohta kaikki tarvitaan töihin, että saadaan maksettua vanhenevan väestön eläkkeet. Olen ollut viime aikoina parissakin tilaisuudessa, joissa pohdittiin työelämän kehittämistä erilaisten ihmisten tarpeita entistä paremmin vastaaviksi.

Eläkejärjestelmää pitäisi organisoida nykyistä joustavammaksi. On järjestöntä, että vaihtoehdot karrikoidusti sanoen ovat: joko täysin työkykyinen tai

täysin työkyvytön. Kahdeksan tuntia päivässä vuodesta toiseen on kuluttavaa kenelle tahansa.

Haltijan taikasauvalla muuttaisin asenteita. Kyse on usein tiedon puutteesta, esimerkiksi vammaisen ihmisen voi olla vaikea tulla kuulluksi työvoimatoimistossa.

Joskus mediassa liian herkästi niputetaan kaikki vammaiset samaan. Ei nähdä, että pitkäaikaissairaisissa ja vammaisissa voi olla erittäin pitkälle koulutettuja ihmisiä. He haluavat ja voivat olla yhteiskunnassa täysipainoisina, tuottavina jäseninä mukana.

Kielet ovat olleet aina mieluisia ja kääntäminen on tuntunut sopivalta alalta.

Terveiseni lähettäisin työvoimahalinnon päättäjille ja työntekijöille. Vaikka vajaakuntoisten työllistymistä edistäviä tukimuotoja on jo olemassa, niistä tiedotetaan heikosti. Joskus tuntuu, että vammaisen olisi oltava kaikkien alojen asiantuntija. Jos ja kun palveluita on, niistä pitäisi tiedottaa sekä työnantajalle että niille viranomaiselle, joiden kuuluisi osata tarjota palveluja.

Vilja Jurvasen ajatukset toimitti Sinikka Luhtasaari
Kuvat: Studio Hannu Lehmusvuori

Miksi vammaiset ja osatyökykyiset koetaan enemmän kuntoutus- kuin työmarkkinakysymyksenä?

miksi

Kuva: Studio Hannu Lehmusvuori

SAK:n apulaisjohtaja Kaija Kallinen, mistä kuntoutusnäkökulma kumpuaa ja miten SAK siihen suhtautuu?

Taustalla on perinteistä kumpuava näkemys: kun henkilö on vammautunut työtapaturmassa tai sodassa, niin on koettu, että työhön paluu edellyttää kuntoutusta.

SAK:n mielestä kyse on kuitenkin sekä työmarkkina- että kuntoutuskysymyksestä. Kun ihmisellä todetaan esimerkiksi lääketieteellisesti työkyvyttömyysuhka, joka oikeuttaa ammatilliseen kuntoutukseen, niin silloin tarvitaan välintuloja. Saatetaan tarvita lääkinnällistä kuntoutusta, mutta myös työhön, työaikaan tai työtehtäviin

muutoksia. Useimmiten on niin, että jos samaa työtä painetaan vanhaan malliin, niin työkyvyttömyys on edessä. Sama koskee ihmisiä, joille on myönnetty osatyökyvyttömyyseläke. Sen tarkoitushan on, että toinen puoli toimeentulosta tulisi jatkossakin työstä. Jotta oikeus toteutuisi, työolosuhteita tulisi muokata.

Suurin osa vammaisista ja osatyökykyisistä ei ole koskaan ylittänyt työelämäkynnystä. Onko tämä SAK:lle työmarkkinakysymys?

Ilman muuta. Heille pitäisi järjestää mahdollisuus ja oikeus tehdä työtä. Tämä edellyttää työelämään joustoja tavalla tai toisella. Työministeri Tarja

Cronbergin vetämä työryhmä pohtii paraikaa suomalaista joustoturvamallia. Sieltä pitäisi nyt tulla ratkaisuesityksiä.

Oleellista työmarkkinoiden joustavuudessa on, että myös työnantajat ja koko työyhteisö ovat valmiit siihen, että vammaisille ja osatyökykyisille voidaan tarjota työmahdollisuus. Usein se edellyttää erityisjärjestelyjä. Ne ovat on täysin mahdollisia, eivätkä eroa lainkaan järjestelyistä, joita työpaikalla täytyy tehdä, kun ihmiset joutuvat esimerkiksi pitkillekin sairauslomille tai jäävät äitiys-, vanhempain-, tai vuoroteltuvapaalle.

Miten ammattiyhdistysliike ja työyhteisö voisivat tukea vammaisten ja osatyökykyisten työllistymistä ja työssä pysymistä työpaikoilla?

Työntekijöiden edustajien pitäisi henkilöstöhallinnon ja työnantajaosapuolen lisäksi olla mukana, kun vammaisen tai osatyökykyisen henkilön töitä järjestellään työpaikalla. Työhönsijoitus onnistuu paremmin, kun kaikki osapuolet sitoutetaan siihen.

SAK:ssa on paraikaa työkokeiluissa kuntoutuja, joka pitkän poissaolon jälkeen yrittää paluuta työelämään. Oli hienoa, että hänen työkokeiluun tulosta ja työjärjestelyistä pidettiin koko henkilökunnalle tiedotus- ja keskustelutilaisuus.

Olet lähes 30 vuotta seurannut SAK:n sosiaali- ja työpolitiikan asiantuntijana vammaisten vaikeaa työllistymistä. Mitkä mielestäsi olisivat parhaat lääkkeet työllistymiseen?

Ykkösasia on niin hyvän koulutuksen saaminen kuin mahdollista. Lisäksi työelämä pitää saada joustamaan niin, että se hyväksyy erilaiset ihmiset. Kyse on erilaisuuden ymmärtämisestä, hyväksymisestä ja sietämisestä eli yhdenvertaisuuden toteutumisesta.

Oppimisympäristölähtöiselle

Tietotyö ja yhteinen asiantuntijuus ovat jyränneet kappaleiden kanssa askaroinnin. Työ on muuttunut yhä esteettisemmäksi, emotionaalisemmaksi ja joustavammaksi. Yksilöiden oppimiskyky näyttölee keskeistä osaa määriteltäessä tärkeimpiä työmarkkina-kyvykkyyksiä. Työllistymispalveluiden oppimisympäristölähtöiselle kehittämiselle onkin selkeä tarve.

Työ on muuttunut jatkuvaksi, elinkautiseksi uuden oppimiseksi. Työelämässä tapahtuvat muutokset haastavat uudella tavalla myös ohjaushenkilökunnan osaamisen. Epävarmuuden sieto ei rajoitu vain kilpailutusprosesseihin ja sitä kautta oman työn jatkuvuuteen, vaan yleensä koko sosiaalisen työllistämisen toimialan levottomuuteen.

Palveluita tuotteistetaan, segmentoidaan ja uudelleen määritellään samalla, kun ruohonjuuritason ohjaustyössä pyritään vastaamaan hyvin monenlaisiin käytännön haasteisiin palveluohjauksesta lähtien.

Ohjaustyö on muutospainissa

Ohjaustyö on moninkertaisten muutospainoiden kohteena. Samalla kun ohjaajan on sisäistettävä työelämässä tapahtuneet muutokset osaksi ammattitaitiaan ja toimintakulttuuriaan, hänen olisi tuettava ja rohkaistava asiakasta kohtaamaan näitä samoja työelämän vaatimuksia.

Organisaatioiden ketjutetut kehittämishankkeet imevät voimia ja vievät salakavalasti aikaa asiakastyöltä. Ympä-

rivuorokautinen kehittäminenkin ei auta, jos organisaation ydintehtävä on hakusessa.

Tietotyön ymmärrys auttaa työtoiminnan jäsentämiseen

Olen useasti eri areenoilla käyttänyt kangaspuita esimerkkinä työstä, jonka merkitys avoimille työmarkkinoille työllistymisen näkökulmasta on olematon. Valinta on osoittautunut vaaralliseksi, sillä puolustusasemiin juuttuminen ehkäisee näkemästä esimerkkiin sisältyvää kehittämistyön lähtökohtaa.

Koulun ja työelämän rajapinnat ovat jo pitkään olleet oppimisen siirtovaikutuksen ydintutkimusaluetta. Teoreettisesti sama yhteisen kohteen määrittelyyn tähtäävä tutkimus- ja analyysiorientaatio tulisi ottaa pääpainoksi myös

kehitetessä nykyisiä työllistymistä tukevia palveluita.

Tietotyön läpitunkevuus voidaan helposti ohittaa naureskellen, ettei vammaisista ja osatyökykyisistä henkilöistä leivota tähtitieteen tohtoreita. Ei ehkä kaikista, mutta jo tietotyön luonteen ymmärtäminen auttaa käsittämään, mitä työtoiminta sisältää, ja mitä siitä on mahdollista eriyttää omaksi toiminnakseen. Eli luoda työpaikkoja. Edelleen moni asiantuntija-ammattissa toimiva kiikuttaa päivän päätteeksi postit laatikkoon tai keittää päiväkahvit, kimmastellen sitä, kuinka ne syövät tehokasta työaikaa.

Reflektointi kehittyy vain reflektoidulla

Oppimisen siirtovaikutuksen tehostamiseksi olisi hyvä pohtia myös työllistymis-

kehittämislle on selkeä tarve

palveluiden käyttäjien mahdollisuuksia ja areenoita arvioida toimintaansa ja työnsä tuloksia suhteessa pitkän tähtäimen työllistymistavoitteisiinsa. Reflektointi eli arviointi, joka on yksi tämän päivän työelämän keskeisiä taitoja, kehittyä vain reflektoiden.

Yhteisöllisesti jaettuna tavoitteena niin ohjaajilla kuin ohjattavilla on mahdollisuus saada palautetta omasta toiminnastaan, ja näin löytää kehittämisen ja oppimisen paikkoja. Vertaisarviointia voitaisiin käyttää yksinkertaisesti jo jaettaessa työtehtäviä ja vastuualueita: mikä työtehtävä sujuu keneltäkin parhaiten, miksi ja mitä tavoitetta se palvelee. Perustelujen antaminen ja kehittämishaasteiden vastaanottaminen edellyttää kailta osapuolilta liikkumista epämuualueelle ja koko organisaation läpi-

“Tavalliseen yhteiskuntaan on vaikea kuntoutua sen ulkopuolella. Se on suunnilleen yhtä vaikeaa kuin opetella uimaan kuivalla maalla.” Näin osuvasti määrittelee professori Timo Saloviita tavoitteiden ja oppimisympäristöjen välisen suhteen.

leikkaavana toimintakulttuurina vie vaikiintuakseen runsaasti aikaa. Tosin aika voi alkaa nyt.

Yhteiskehittelyn mahdollisuudet

Professori Yrjö Engeströmin luoma yhteiskehittelyn idea lähtee siitä, että organisaatiot ovat muodollisten rakenteidensa lisäksi myös epävirallisia sosiaalisia prosesseja. Oppimisen siirtovaikutuksen edellyttämä työllistymispalveluiden ja työelämän välisen rajapinnan tarkastelu auttaa löytämään eri toimintajärjestelmien yhteisten kohteiden olemassaolon, tarpeet ja mahdollisuudet.

Työelämä tarvitsee osajia - työllistymispalveluiden tuottajat tarvitsevat näyttöä toimintansa vaikuttavuudesta - työllistymispalveluiden käyttäjät tarvitsevat työpaikkoja. Tarve työllistymispalveluiden ja työelämän vastaavuuden ke-

hittämislle on ilmeinen, mutta käytännön ohjaustyössä työnantajayhteistyö helposti jää muiden, tärkeämpien tehtävien alle. Ilman työnantajayhteistyötä mielekkäiden työllistymismahdollisuuksien löytäminen on mahdotonta.

Artikkelin lähteet

Engeström, Y. 1998. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Edita.
Engeström, Y. 2004. Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Tampere: Vastapaino.
Julkunen, R. 2008. Uuden työn paradoksit. Tampere: Vastapaino.
Marton, F., Daflgren, L., Svensson, L. & Säljö, R. 1983. Oppimisen ohjaaminen. Suom. Eeva Pilvinen. Espoo: Weilin+Göös.
Stenström, M-L. 2008. Koulutus ja työelämä muutoksessa. Aikuiskasvatus 2/2008, 128-134.

■ Teksti: Anne-Mari Ollikainen

Kehittävästä ohjaustyöstä koulutus keväällä

■ Oppimisen, muutoksen ja kehittävän siirtovaikutuksen mahdollisuuksia ohjaustyössä tarkastellaan tammi-maaliskuussa järjestettävässä nelipäiväisessä koulutuksessa sekä Työllistymispalvelut oppimisympäristönä -tutkimuksessa. Molemmista vastaa VATES-säätiön MOVE-projekti, suunnittelija Anne-Mari Ollikainen.

Lisätietoja: VATESin koulutuskalenterista keskiaukeamalla ja anne-mari.ollikainen@vates.fi tai puh. 050 576 7514

Vammais- poliittinen ohjelmatyö käynnistyi

■ Vammaispoliittisen ohjelman valmistelut käynnistyvät tiiviissä yhteistyössä eri hallinnonalojen ja vammaisjärjestöjen kanssa. "Tärkeää on, että valmistelun ytimessä ovat vammaiset itse," totesi peruspalveluministeri Paula Risikko puhuessaan Vammaispoliittisen ohjelman aloitusseminaarissa Helsingissä joulukuun alussa.

- Ohjelmatyön tavoitteena on vahvistaa vammaispolitiikkaa osana yhteiskunnan eri toimintoja sekä nostaa tietoisuutta vammaiskysymyksistä, Risikko korosti.

2010 valmistuvan ohjelman laadinnan tärkeimpänä kansallisenä kehyksenä toimii valtioneuvoston vammaispoliittinen selonteko vuodelta 2006 ja kansainvälisesti merkittävimpänä peilauspintana YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimus.

Valmistelutyön etenemistä voi seurata Vammaisneuvoston nettisivuilta. Sieltä löytyy myös postilaatikko, johon voi kirjoittaa mielipiteitä vammaispolitiikan tuleviin linjauksiin: www.vane.to

Työpankki- kokeilu käynnistyy

■ Sosiaali- ja terveysministeriö STM, käynnistää työpankkikokeilun vuoden 2009 alusta.

Työpankki olisi yksi keino työllistää vaikeimmin työllistyviä vuokra-työvoimaperiaatteella niin, että työnantajat välttyisivät työsuhteen perustamisen vastuusta. Työntekijät olisivat työsuhteessa työpankkiin. Se maksaisi palkkaa myös silloin, kun työpankkilainen ei työllisty. Pankista voisi löytyä lääke myös uhkaavaan työvoimapulaan.

STM valitsee vuoden 2009 alussa koko maasta 6-10 alueellista toimijaa käytännön toteuttajiksi. Työpankki-kokeilu kestää vuoden. Tämän jälkeen päätetään jatkosta.

Lisätietoja: www.stm.fi

Kaste viitoittaa lähivuosien sosiaali- ja terveydenhuoltoa

■ Kaste on lakisääteinen kehittämisohjelma, joka toimii maamme sosiaali- ja terveydenhuollon strategisena ohjausvälineenä vuosina 2008 - 2011. Ohjelmassa määritellään sosiaali- ja terveyspolitiikan tavoitteet, kehittämisen ja valvonnan painopisteet sekä niiden toteutumista tukevat uudistus- ja lainsäädäntöhankkeet, ohjeet ja suositukset.

Ohjelmalla halutaan parantaa kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta sekä vähentää syrjäytymistä.

Ohjelmakaudella halutaan kehittää myös välityömarkkinoita osana aktivoivaa sosiaalipolitiikkaa. Lähivuosien kehittämisalueita ovat: sosiaaliset yritykset, kuntouttava työtoiminta, aikuisten työpajat, kuntien ja järjestöjen yhteistyönä matalan kynnyksen työpaikat sekä työttömien kuntoutus- ja terveyspalvelut.

Lisätietoja: www.stm.fi

OECD patistaa Suomea ottamaan vammaisten ja osatyökykyisten kyvyt käyttöön

■ Suomella on parannettavaa ihmisten työkyvyn, yksilöllisten voimavarojen ja työelämän tarpeiden yhdistämisessä. Näin toteaa taloudellisen yhteistyön järjestö OECD raportissaan, joka julkistettiin Helsingissä marraskuun lopulla. Vammaisten ja osatyökykyisten ja muiden erityisryhmien asema työvoimapalveluiden asiakkaina kaipaasi OECD:n mielestä kohennusta. Samalla pitäisi selvittää, miten palkkatukia voitaisiin kohdentaa näiden ryhmien tarpeisiin. Eläkejärjestelmiä olisi järjestön mukaan kehitettävä niin, että ne nykyistä paremmin tukisivat osa-aikaistakin työssäkäyntiä.

Työkyvyn arvioinnissa tulisi OECD:n mielestä painottaa enemmän jäljellä olevaa työkykyä sairauksien sijaan. Järjestö kiinnittää huomiota myös työnantajan velvoitteisiin. Suurten työnantajien työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuujärjestelmä saattaa nostaa osatyökykyisten työllistämiskynnystä. Vastapainoksi OECD kaipaava osatyökykyisten työhönottokannustimia lisääviä toimia.

OECD moittii Suomen ammatillista kuntoutusjärjestelmää pirstaleisuudesta. Järjestön mielestä olisi tärkeää, että yksi viranomainen olisi vastuussa asiakkaasta loppuun saakka.

Raportista lisää: www.vates.fi

Työkkäreistä TE-toimistoja

■ Työvoimatoimistot muuttuvat ensi vuoden alusta työ- ja elinkeino- eli TE-toimistoiksi. Muutakin kuin nimi muuttuu. Työnvälitys ydintehtävänä korostuu. Palvelu suunnataan enenevässä määrin yrityksiin ja muihin työnantajiin.

Toimistojen asemaa halutaan vahvistaa seudullisten yrityspalvelujen toimijoina ja elinkeinopoliittisina vaikuttajina. Palveluvalikoimaa aiotaan selkiyttää yksinkertaistamalla palveluja sekä muovaamalla työvoima- ja yrityspalveluja asiakaslähtöisiksi kokonaisuuksiksi.

Myös palvelujen järjestämistä halutaan tehostaa hyödyntämällä monikanavaisuutta ja erilaisia tuottamistapoja. Hallinnollisia tehtäviäkin tullaan karsimaan. Taustalla on valtion tuottavuusohjelma, joka edellyttää, että TE-toimistojen työntekijämäärää supistetaan tuntuvasti.

Lisäksi halutaan selkiyttää työnjakoa muiden toimijoiden kanssa ja vastuita vaikeimmin työllistettävistä asiakkaista.

Työllistymispolkuja aivovammaisille ja fyysisesti vaikeavammaisille nuorille aikuisille

■ Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön hallinnoiman Työllistymisen polku -projektin (2008 - 2010) asiastyö käynnistyy vuoden 2009 alussa Helsingissä. Projektin asiakkaita ovat alle 35-vuotiaat tapaturmaisesti aivovammautuneet sekä sellaiset fyysisesti vaikeavammaiset nuoret aikuiset, joiden vamma on lihasperäinen, ortopedinen tai neurologinen. Tavoitteena on rakentaa yksilöllisiä polkuja työelämään, kuvata polun prosesseja sekä erilaisia ongelmakohtia.

Asiastyöskentelyn kokemusten pohjalta laaditaan työllistymisen polku -malli. Se käsittää kuvauksen työllistymisprosesseista palvelujärjestelmässä sekä oman materiaalipaketinsa vammaisille nuorille sekä heitä ohjaaville ammattilaisille.

VATESin kehittämispäällikkö Pauliina Lampinen on projektin ohjausryhmän jäsen.

Lisätietoja: www.vamlas.fi

Järjestöjen rooli ja odotukset välityömarkkinoilla

■ Tuoreimman sosiaali- ja terveysjärjestöjen barometrin yhtenä erityisteemana ovat järjestöt välityömarkkinoilla. Barometrikyselyyn vastanneista valtakunnallisista järjestöistä hieman yli puolet ilmoittaa tarjonneensa työllisyysmahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille tai muuten vaikeasti työllistyville.

Välityömarkkinoiden kohderyhmien tarvitseman tuen keskeisimpänä vastuutahona julkiset palveluntuottajat ja järjestöt pitävät työvoimatoimistoja. Niistä valtaosa korostaa kuitenkin sosiaalitoimen roolia omaansa merkittävämpänä ja odottaa järjestöiltäkin huomattavaa satsausta.

Työllistyminen minne tahansa on järjestöjen mielestä arvokasta. Lisäksi järjestöt painottavat työllistettävien elämänhallinnan

paranemista, sosiaalista kuntoutumista ja koulutukseen hakeutumista.

Päällimmäisiksi kehittämishaasteiksi järjestöt kokevat tukihenkilöiden saamisen työllistettäville ja riittävän pitkien tukijaksojen myöntämisen työllistettävien työ- ja toimintakyvyn paranemiseksi.

Järjestöt toivoisivat valmentavan ja ammatillisen koulutuksen nykyistä parempaa kytkemistä työn osalta järjestöjen toimintaan. Työ- ja elinkeinoministeriöltä järjestöt odottavat yhteistyön tiivistämistä, enemmän ohjausta ja joustavuutta kentälle.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Järjestöbarometri 2008. Luettavissa ja tilattavissa osoitteesta: www.stkl.fi - julkaisut

Kriittisiä eväitä Sata- komitealle

■ Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, STKL, on julkaissut ansiokkaan ja monisärmäisen asiantuntija-artikkelikokoelman, *Leipää ja lämpöä*, jossa pohditaan sosiaaliturvan kokonais-uudistuksen lähtökohtia ja periaatteita.

Hyvinkin kriittisiä näkökulmia tuodaan esille: jos toimeentulon ja hoivan palvelujen tiukka kytkös toisiinsa unohtuu, niin sosiaaliturvaa uudistavan Sata-komitean työ jää puolitiehen.

Myös koko uudistusprosessin liian kapea-alainen tarkastelukulma saa sapiskaa: Sosiaaliturva ei saa olla vain työllistämisen aktivointiväline, vaan se tulee nähdä myös tavoitteena sinänsä - väestön hyvinvoinnin voimanlähteenä.

Yksi kirjan artikkelien kirjoittajista piispa Eero Huovinen toteaa, ettei uudistuksen ainoaksi eettiseksi perustaksi riitä aktivointi, vaan on tunnustettava ihmisarvon kuuluvan kaikille, ja sen tulee ohjata uudistustyötä.

Muita kiintoisia tarkastelutapoja ovat: oikeudenmukaisuuden, perusoikeuden, sosiaalisten mahdollisuuksien politiikan ja kehitysvammaisten itsenäisen elämän sekä osatyökykyisyyden näkökulma.

Pentti Arajärvi ja Riitta Särkelä (toim.), *Leipää ja lämpöä*. Näkökulmia sosiaaliturvan uudistamiseksi. Luettavissa ja tilattavissa osoitteesta: www.stkl.fi - julkaisut

Vammaiset nuoret ja lapset ovat vaarassa syrjäytyä jo koulussa

■ Vammaisuus estää yhä toisten nuorten joukkoon pääsemisen, työnsaannin ja joskus myös koulutuksen ilmenee Helena Ahponen tänä keväänä ilmestyneestä väitöskirjasta.

Ahponen on tutkimustaan varten haastatellut yhdeksää vaikeavammaista nuorta useamman kerran kahdeksan vuoden aikana. Nuoret, jotka olivat tutkimuksen alkaessa 18 - 24 -vuotiaita, jäivät monissa asioissa ulkopuoliseksi. Tutkimuksen havainnot viittaavat siihen, että vammaiset lapset ja nuoret ovat vaarassa syrjäytyä jo koulussa, ja he omaksuvat sivullisen aseman myös myöhemmin elämässään, mikäli heidän tarpeitaan ei oteta huomioon.

Nuoren elämäntietä voi olla institutionalisoitunut, jolloin vammaisuus nousee keskeiseksi kaikissa päätöksissä. Toisaalta asenteet vammaisia kohtaan voivat heikentää nuoren mahdollisuuksia työelämässä, vaikka hän hankkisi itselleen vahvuuksia ja taitoja.

Helena Ahponen: *Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen*. Kela 2008. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 94. Luettavissa ja tilattavissa osoitteesta: www.kela.fi - julkaisut

Vammaisten aikuisten mahdollisuudet määrätä arjestaan rajalliset

■ Vammaisilta aikuisilla on rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa muun muassa palveluihinsa, työelämäänsä ja perhesuhteisiinsa. Tämä selviää Susan Erikssonin tuoreesta tutkimuksesta "Erot, erilaisuus ja elinolot - vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen".

Suurin osa vammaisista aikuisista ei käy palkkatyössä. Heidän taloudellinen tilanteensa on heikko ja tulot koostuvat yleensä sosiaalietuuksista. Tutkimuksen mukaan vammaisten työllistymiselle on monia rakenteellisia ja asenteellisia esteitä.

- Esimerkiksi kuntien tulisi edistää vammaisten henkilöiden työllistymistä panostamalla tuetun työllistymisen työhönvalmennuspalveluihin, Eriksson esittää.

Vammaiset henkilöt eivät saa riittävästi myöskään heille lakisääteisesti kuuluvia palveluja. Esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan palveluja sai tutkimukseen haastatelluista vain murto-osa.

Erikssonin mukaan vammaisten palvelut tulisi järjestää yksilöllisesti räätälöityjen palvelusuunnitelmien pohjalta yhdessä asiakkaan kanssa.

Tutkimukseen haastateltiin kolmekymmentä vammaista aikuista, joista lähes kaikki asuivat vanhempiensa luona tai asumispalveluyksiköissä. Heistä kaksi sai henkilökohtaisen avustajan palveluja. Puolet haastatelluista osallistui työ- tai päivätoimintaan, kolme kävi tuetussa työssä ja kaksi avotyössä. Kukaan haastatelluista ei ollut naimisissa eikä heistä kellään ollut lapsia.

Eriksson, Susan. *Erot, erilaisuus ja elinolot - vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen*. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3/2008. Tilaukset: www.kehitysvammaliitto.fi/verkko-kauppa

Sosiaalisen työllistämisen toimialasta tutkimustietoa

■ Sosiaalisen työllistämisen toimialan tila ja tulevaisuus -tutkimuksen tulokset raportti on julkaistu. VATES -säätiön toteuttamalla kyselytutkimuksella kerättiin tietoa mm. toimialan yksiköiden toimintatavoista ja kehittämistyöstä sekä mielipiteistä ja odotuksista. Vuoden 2006 tilannetta tarkastellen tutkimuksen vastaajat edustivat lähes 250 työllistämisyksikköä, joilla oli yli 13 000 asiakasta. Julkaisu on tulostettavissa osoitteesta www.vates.fi/raportit

VATES-säätiö edistää vammaisten ja osatyökykyisten työllistymistä ja kuntoutumista.

Toimintamme avainalueita ovat tuettu työllistyminen ja työhönvalmennus, sosiaaliset yritykset ja työkeskukset sekä kuntouttava työ ja työyhteisö. Kehitämme työllistymismuotoja ja kuntoutusmalleja yhdessä käytännön toimijoiden kanssa Kyvyt -käyttöön verkostossa.

Tarjoamme asiantuntijapalveluja: tietopalvelua, koulutusta, konsultointia ja ohjausta.

Vaikutamme työllistymistä edistävään sosiaali- ja työllisyyspolitiikkaan, työmarkkinoihin sekä työllistymis- ja kuntoutusjärjestelmiin.

Vuonna 1993 perustetun säätiön taustavaikuttajiin kuuluu 35 yhteisöä:

Avain-säätiö
Epilepsialiitto ry
Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry
Etelä-Suomen lääninhallitus
Invalidiliitto ry
FILHA ry
Hengitysliitto HELI ry
Kanta-Hämeen Hengitys ry
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Kehitysvammaliitto ry
Kiipulasäätiö
Kuntoutussäätiö
Kuulonhuoltoliitto ry
Kuurojen Liitto ry
Kuurojen palvelusäätiö
Kuopion Seudun Hengitysyhdistys ry
Kärkällä samkommun
Lihastautiliitto ry
Laptoote-säätiö
Mielenterveyden Keskusliitto ry
Näkövammaisten Keskusliitto ry
Parik-säätiö
Puustellin tuki ry
Päijät-Hämeen Hengitysyhdistys ry
Päijät-Hämeen koulutus konserni -kuntayhtymä
Pääjärven kuntayhtymä
Raina-säätiö
Rinnekoti-Säätiö
Satakunnan erityishuoltopiirin kuntayhtymä
Suomen CP-liitto ry
Suomen Mielenterveysseura
Suomen MS-liitto ry
Turun Seudun Hengitysyhdistys ry
Uudenmaan Vammaispalvelusäätiö
Yritystaito Oy

VATES-säätiö

PL 40, Oltermannintie 8,
00621 Helsinki
Puh. (09) 7527 551
Faksi (09) 7527 5521
www.vates.fi

Julkaisut

Työolosuhteiden sopeuttamisen keinoja ja ulottuvuuksia organisaatioissa

Artikkelikokoelma, Kestävää työllisyyttä sosiaalisissa yrityksissä -projektin julkaisuja

Toim. Marjatta Varanka

Työolosuhteiden sopeuttaminen ei ole uusi asia. Sopeuttamisessa ovat vammaisia ja osatyökykyisiä työllistäneet yhteisöt jo vuosikymmeniä etsineet yksilöllisiä ja yhteisöllisiä ratkaisuja työn tekemisen mahdollistamiseksi esteellisyyksiä vähentäen.

Työolosuhteiden sopeuttaminen on tämän päivän haaste myös avoimien työmarkkinoiden työpaikoilla, kun työvoiman saatavuus edellyttää työnantajilta ja yrityksiltä aiempaa enemmän työntekijöiden yksilöllisten edellytysten huomioon ottamista.

Tämän artikkelijulkaisun tarkoitus on aktivoida keskustelua ja avartaa laajempaa näkökulmaa työolosuhteiden sopeuttamiseen. Sopeuttamisessa on kyse yksilöiden osaamisen ja työtehtävien yhteensovittamisesta niin, että se palvelee koko työyhteisön tavoitteita. 2008, 36 s., ilmainen

Julkaisu on tulostettavissa internetistä osoitteesta www.vates.fi/projektienmateriaalit

Marginaalin marginaalissa?

Vammaiset ja osatyökykyiset henkilöt työllistymispalveluiden reunoilla.

Anne-Mari Ollikainen

Marginaalin marginaalissa? on ajankohtainen puheenvuoro tärkeästä aiheesta sosiaalisen työllistämisen toimialalla. Laaja aineisto on kerätty haastatteleamalla monipalvelu-, työ- ja toimintakeskusten johtajia ja muita työllistämistoiminnan asiantuntijoita.

Selvityksessä paneudutaan nykyisten erityistyöllistämisen yksiköiden ydinkysymyksiin ja toimintaympäristöstä nouseviin jännitteisiin.

Työllistämistoimintaa perustellaan usein asiakkaiden tarpeilla. Todellisuudessa kilpailuttaminen, kannattavuus ja kustannustehokkuus asettavat tarkat rajat työhönvalmennus- ja kuntoutuspalvelujen tuottamiselle. Vammaisen ja osatyökykyisen ihmisen ohjaaminen avoimille työmarkkinoille jääkin helposti talous- ja terveystalouden varjoon ja marginaaliin.

Kirja tuo uutta jäseneltyä ja tutkittua tietoa välityömarkkinoiden toimivuudesta. Marginaalin marginaalissa? -selvitys on hyödyllistä luettavaa alan käytännön toimijoille, suunnittelijoille, päättäjille ja tutkijoille. Se on myös ensimmäinen VATES-säätiön MOVE-projektin julkaisuja.

Terveiden edistämisen keskus on arvioinut teoksen:

”Kantaaottava teos, joka pyrkii avaamaan syitä siihen, miksi vammaiset ja osatyökykyiset henkilöt eivät pääse avoimille työmarkkinoille.”

2008, 83 sivua, ilmainen

Työhönvalmennuksen haasteet ja mahdollisuudet

Yksi työllistynyt vastaa haastakymmentä keinua

Toim. Anne-Mari Ollikainen

Työhönvalmennuksen ja tuetun työllistämisen käsitteitä käytetään tarkoittamaan lähes mitä tahansa vammaisille, osatyökykyisille ja pitkäaikaistyöttömille tarkoitettua toimintaa, jonka tavoitteet vaihtelevat työpaikan saamisesta hyvään elämään. Tämä julkaisu on kannanotto työhönvalmennuksen pirstaleisuuteen. Tavoitteena on, että lukija pysähtyisi miettimään, mitä työhönvalmennus avoimille työmarkkinoille suuntaavana toimintana on ja minkälaisia tavoitteita sille on realistista asettaa.

Terveiden edistämisen keskus on arvioinut julkaisun käsikirjoitusvaiheessa:

”Asiallinen ja hyvä tietopaketti erityisesti asiantuntijoiden käyttöön.”

2007, 50 s., 10 euroa + toimituskulut (4,50)

Säätiön julkaisujen tilaukset internetistä osoitteesta: www.vates.fi/julkaisut

Henkilöstö

Säätiön sähköpostiosoitteet ovat
muotoa: etunimi.sukunimi@vates.fi

Työllistymisen palvelujärjestelmät

Kehittämispäällikkö

Pauliina Lampinen

(09) 7527 5504, 050 408 7734

Kehittämiskoordinaattori (2.1.09 alkaen)

Suvi Pikkusaari

(09) 7527 5503

MOVE -projekti

Projektipäällikkö

Milja Louhela

(09) 7527 5526, 0440 724 944

Projektsuunnittelija

Anne-Mari Ollikainen

(09) 7527 5525 050 576 7514

Sosiaalinen yrittäjyys

Kehittämispäällikkö

Jarmo Kujanpää

(09) 7527 5567, 040 588 0007

Koulutuksen ja verkoston sihteeri

Tarja Karvonen

(09) 7527 5501

Viestintä

Tiedottaja

Juha Saarinen

(09) 7527 5506, 050 378 7959

Tiedotussihteeri

Arto Vilmi

(09) 7527 5568

Hallintoasiat

Toimitusjohtaja

Marjatta Varanka

(09) 7527 5505

Tiedotus- ja hallintosihteeri

Marianne Kaunismäki

(09) 7527 5502

Taluspäällikkö

Pasi Ylipaavalniemi

(09) 7527 5508, 044 521 2133

Taloussihteeri

Vuokko Heikkilä-Kankkonen

(09) 7527 5509

Toimistoapulainen

Ella Rytkönen

(09) 7527 5507

. LF14

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta 2009!*

toivottaa: VATES-säätiö